

ვასტანგ გურული

1918 წლის 26 მაისი
(დოკუმენტები და მასალები)

№1. ნოე ჟორდანიას მიერ შედგენილი საქართველოს ეროვნული საბჭოს პარტიული და პერსონალური შემადგენლობის პროექტი.

საბჭოს წევრთა შემადგენლობა

წევრები:

ფედერალისტები – 10

1. გ. ლასხიშვილი
2. გიგო რცხილაძე
3. შალვა მესხიშვილი
4. იოსებ გედევანიშვილი
5. სამსონ ფირცხალავა
6. დიტო უზნაძე
7. ოსიკო ბარათაშვილი
8. იასონ ბაქრაძე
9. სოსიკო მდივანი
10. ალექსანდრე წერეთელი

რადიკალურ-დემოკრატიული გლეხთა პარტია – 1

11. დათიკო ჩიქოვანი

ესერები – 6

12. კოტე მესხი
13. ვლ. გობეჩია
14. გრიგოლ ნათაძე
15. ივანე ჩერქეზიშვილი
16. იოსებ გობეჩია
17. ივანე გობეჩია

ნაციონალურ-დემოკრატები – 9

18. ნიკო ნიკოლაძე
19. გერონტი ქიქოძე
20. იოსებ დადიანი
21. გიორგი ჟურული
22. გიორგი გვაზავა
23. შალვა ამირეჯიბი
24. მიხეილ მაჩაბელი
25. სპირიდონ კედია
26. გრიგოლ ვეშაპელი

უპარტიო – 2

27. კონსტანტინე აფხაზი
28. კონსტანტინე მაყაშვილი

„ალიონი“ – 4

29. პეტრე ქავთარაძე
30. ივანე გომართელი
31. ნიკოლოზ ქარცივაძე
32. პავლე საყვარელიძე

კანდიდატები:

რადიკალ-დემოკრატიული გლეხთა პარტია

1. დომენტი არონიშიძე

ესერები

2. ზურაბ ბაქრაძე
 3. მის. გავაშელი
 4. ილია თევზაძე
 5. პოლკ. კარგარეთელი
- (მე-4 და მე-5 ნომრებს შორის უნომროდ ჩაწერილია ილია ქარცივაძე – ვ.გ.)

ნაციონალ-დემოკრატები

6. ექვთიმე თაყაიშვილი
7. შალვა ქარუმიძე
8. იასონ ლორთქიფანიძე
9. ვასილ წერეთელი
10. დიმიტრი ჯავახიშვილი
11. რევაზ გაბაშვილი
12. სამსონ დადიანი

სოციალისტ-ფედერალისტები

13. თედორე ღლონტი
 14. მიხეილ საყვარელიძე
 15. სიმონ მაჭავარიანი
 16. შალვა მიქელაძე
 17. ერასტი ტოროტაძე
 18. ალექსანდრე მდივანი
 19. გრ. გველესიანი
 20. იაკ. ფანცხავა
- (თავდაპირველად ეწერა აკაკი პაპავა – ვ.გ.)

უპარტიო

21. გრ. რობაქიძე
 22. ფილიპე გოგიჩაიშვილი
- „ალიონი“

23. კალე ქავთარაძე
24. ლეო შენგელაია
25. ივანე ჯაფარიძე
26. ვარლამ ბურჯანაძე

სოციალ-დემოკრატები:

წევრები

1. ნოე ჟორდანიას
2. აკაკი ჩხენკელი
3. სილიბისტრო ჯიბლაძე
4. ევგენი გეგეჭკორი
5. ნოე რამიშვილი
6. ალექსანდრე ლომთათიძე
7. ვლადიმერ ჯუღელი
8. დავით ონიანაშვილი
9. ჰაიდარ აბაშიძე
10. კონსტანტინე გვარჯალაძე
11. სანდრო მაისურაძე
12. ანდრია ჭიაბეროშვილი (?)
13. გერასიმე მახარაძე
14. პეტრე გელეიშვილი
15. რაჟდენ არსენიძე
16. ბენია ჩხიკვიშვილი
17. ნიკო ელიავა
18. მინადორა ტოროშელიძე
19. კონსტანტინე საბახტარაშვილი
20. სიმონ ჯაფარიძე
21. გრიშა ურატაძე
22. ალექსანდრე ფარნიევი
23. გრიგოლ გიორგაძე
24. როგავა ევტიხი
25. მიხეილ კლიშიაშვილი
26. ვიქტორ თევზაია
27. ერმილე სირბილაძე
28. კოლია ქარცივაძე
29. ნოე ხომერიკი
30. პავლე საყვარელიძე

კანდიდატები:

1. სერგო ჯაფარიძე, კარლო ჩხეიძე
2. ბიქტორ ჟღენტი, ირ. წერეთელი
3. კოლია მაჭარაძე
4. ვარ. წულაძე
5. ნოე ცინცაძე
6. ვლადიმერ ახმეტელაშვილი
7. კონსტანტინე ჯაფარიძე
8. ფილიპე ლორია
9. ილია ბადრიძე
10. დათიკო შარაშიძე
11. ვიქტორ ნინიძე
12. ილია ფირცხელაიშვილი
13. ვასო ცაბაძე

14. კიტა ჩხენკელი
15. გოგიტა ფალავა
16. პორფილე წირქვაძე
17. გიორგი აფხაზავა
18. ნიკო იობაშვილი
19. ალექსანდრე ბადრიძე
20. ილიკო გოგელია
21. თედორე კიკვაძე
22. არსენ მამულაშვილი
23. პაველე წულია
24. გიზო ანჯაფარიძე
25. კარპე მოღებაძე
26. ალექსანდრე ჯაფარიძე
27. ვლადიმერ ქუთათელაძე
28. გიორგი ცინცაძე
29. იუნუს წულუკიძე

**სამაჰმადიანო საქართველო
წიგნები:**

1. ჯამალ-ბეგ ხიმშიაშვილი
2. მემედ-ბეგ აბაშიძე
3. რე(ჯ)ებ-ბეგ ნიუარაძე

კანდიდატები:

1. ჰასან-ეფენდი ლორთქიფანიძე
2. ისაკი-ეფენდი ხალვაში
3. სულეიმან-ეფენდი ტაბახიძე

**სოხუმის ოლქი – ორი
ქართ. ოსებს – ერთ
ზაქათალოს ოლქს – ერთი**

თავმ. ნ. შორდანიას

საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი, ფონდი 1836, აღწერა 1, საქმე 124, ფურცლები 1-2. ფანქრით ნაწერი. დედანი. ნოე შორდანიას ავტოგრაფი და ხელრთვა.

№2. საქართველოს პირველ ეროვნულ ყრილობაზე ნოე ჟორდანიას მოხსენების – „დღევანდელი მომენტი და ქართველი ერის პოლიტიკური მდგომარეობა“ – გამო მისაღები რეზოლუციის პროექტის შემმუშავებელი ეროვნულ-პოლიტიკური სექციის სხდომის ოქმი.

19 ნოემბერი 1917 წელი

19 ნოემბერი 1917 წელი

პირველი ქართული ეროვნული ყრილობა ეროვნულ-პოლიტიკური სექციის სხდომის ოქმი

ინტერპარტიული საბჭოს დავალებით ნ. ჟორდანიას მიერ წაკითხული მოხსენების – „დღევანდელი მომენტი და ქართველი ერის პოლიტიკური მდგომარეობის“ – გამო რეზოლუციების შესამუშავებლად საქართველოს პირველმა ეროვნულმა ყრილობამ გამოყო ეროვნულ-პოლიტიკური სექცია, რომელშიაც შევიდნენ ყველა პოლიტიკურ ფრაქციათა წარმომადგენლები:

სოციალ-დემოკრატებისაგან: ნ. ჟორდანია, გრ. გიორგაძე, გ. ჯუღელი, გრ. ურატაძე, კ. გვარჯალაძე, მ. კლიშიაშვილი, გ. ფაღავა, დ. ონიაშვილი.

სოციალისტ-ფედერალისტებისაგან: გიორგი ლახსიშვილი, გრ. რცხილაძე, გრ. გველე-სიანი, იასონ ბაქრაძე, ი. ფანცხავა, ს. ფირცხალავა, დიტო უზნაძე, აკაკი ფაღავა.

სოციალ-დემოკრატებისაგან (ალიონელებისაგან): პ. საყვარელიძე, დ. სულიაშვილი, ლეო შენგელაია, ნიკ. ქარცივაძე.

სოციალისტ-რევოლუციონერებისაგან: ივ. გობეჩია, იოსებ გობეჩია, პარ. საბაშვილი.

ნაციონალ-დემოკრატებისაგან: გიორგი გვაზავა, გრ. ვეშაპელი, ვას. წერეთელი, შალვა ამირეჯობი, ტ. ტაბიძე, ლ. ჯაფარიძე, დ. გურამიშვილი, ირ. ამირეჯობი.

სექციის თავმჯდომარეთ ყრილობის მიერ არჩეული იყო **ივ. გობეჩია**, მდივნად სექციამ აირჩია **აკაკი ფაღავა**. პირველი სხდომა დაიწყო საღამოს 10 ს. საკრებულოს დარბაზში.

პირველად რეზოლუციის პროექტს კითხულობს **ნ. ჟორდანია**:

„ქართული ეროვნული ყრილობა, მოისმინა რა მოხსენება ნ. ჟორდანიასი შესახებ დღევანდელი მომენტისა და ქართველი ერის პოლიტიკური მდგომარეობისა, ადგენს:

1. ქართველი ერი, როგორც ამ ასი წლის განმავლობაში, სდგას რუსეთის ორიენტაციის ნიადაგზე.

2. ქართველ დემოკრატებმა დღიდან თავისი პოლიტიკური არსებობისა თავისი სვებედი მჭიდროდ დაუკავშირა რუსეთის დემოკრატებს და მასთან ერთად მოქმედებით ფიქრობს თავისი პოლიტიკური, ეკონომიური და ნაციონალური მისწრაფებანი განახორციელოს.

3. რუსეთის შუაგულში გაჩაღებული სამოქალაქო ომის მეოხებით დღეს არ არსებობს ერთი ცენტრალური რევოლუციური მთავრობა, ცნობილი მთელი რევოლუციური რუსეთის მიერ. ამ გარემოებამ აიძულა ყველა განაპირა ქვეყნები და მათ შორის ამიერკავკასიაც თავისი შინაური საქმეები თავისივე ძალ-ღონით მოაგვარონ და შესაფერი დაწესებულებანი შექმნან.

4. ყრილობა მხარს უჭერს ამიერკავკასიის ახლად შემდგარ მმართველობის დროებით ორგანოს „ამიერკავკასიის კომისარიატს“.

5. ადგილობრივი მიმდინარე კითხვების სათანადო გადაწყვეტა და ცხოვრებაში გატარება აუცილებლად ხდის ამიერკავკასიის წარმომადგენელთა კრების მოწვევას იმ დეპუტატებისაგან, რომელშიც ახლად ირჩევიან რუსეთის დამფუძნებელ კრებისათვის. რიცხვი დეპუტატებისა უნდა იქმნას გამრავლებული თანახმად პროპორციულად მიღებული ხმებისა სხვადასხვა პარტიების მიერ.

6. ყრილობა საჭიროდ სცნობს ამიერკავკასიის სეიმში შესდგეს ქართველ დეპუტატებისაგან ქართული ეროვნული საბჭო ნაციონალურ კითხვათა და საჭიროებათა გასარკვევად, გასაძღოლად და ცხოვრებაში გასატარებლად.

7. ყველა ამ ადგილობრივ ძალთა თავის მოყრა არა კმარა ყველა მიმდინარე საჭიროებათა დასაკმაყოფილებლად. განსაკუთრებით საჭიროებანი კავკასიის ფრონტის შენახვისა, კითხვა ომისა და ზავისა, სასურსათო, ფინანსებისა და სხ. ჩვენი ძირითადი ინტერესე-

ბი მოითხოვენ დაუყოვნებლივ აღდგენილ იქმნას რუსეთის რევოლუციური მთავრობა და მოწვეული დამფუძნებელი კრება.

8. რუსეთის დამფუძნებელ კრებას ჩვენ მოვთხოვთ ისეთი ნაციონალური ნორმების შექმნას ქართველი ერისათვის, რომელიც მას მისცემს საშვალებას თავისუფალ კულტურული განვითარებისას. ასეთ ნორმად მიგვაჩნია საქართველოს ტერიტორიის სრული თვითმმართველობა საკუთარი საკანონმდებლო კრებით ადგილობრივ კითხვებზე. ტერიტორიის საზღვრები გაიმიჯნებიან დაინტერესებულ მოსახლურე ერების თანხმობით. საქართველოში მომწვედელი ნაციონალური უმცირესობანი მიიღებენ სრულ უფლებრივ გარანტიას კულტურული განვითარებისას. ყრილობა საჭიროთ აღიარებს ამ მთავარ კითხვაში მოხდეს შეთანხმება ამიერკავკასიის ერთა შორის საერთო ნაციონალური პოლატიფორმით დამფუძნებელ კრების წინაშე წარსადგომად.

9. თუ რუსეთის სამოქალაქო ომი გაგრძელდება და დამფუძნებელი კრების მოწვევა ახლო მომავალში ვერ მოხერხდება უნდა იქმნას მოწვეული ადგილობრივი დამფუძნებელი კრებები, რომელიც ურთიერთის თანხმობით დაამყარებენ შესაფერ დემოკრატიულ და ნაციონალურ წესწყობილებას, როგორც თვითოეულ ეროვნულ ტერიტორიულ ერთეულში, ისე მთელ ამიერკავკასიაში.

10. საქართველოს დამფუძნებელ კრებაზე ზრუნვა და მისი მოწვევა ევალება ეროვნულ საბჭოს“.

ამ პროექტის წაკითხვის შემდეგ სიტყვა ეძლევა **გ. გვაზავას**. იგი აცხადებს: ზოგიერთი მუხლი პროექტისა მესამეშება. უმჯობესია პირველი და მეორე მუხლი გაკვრით იყოს გამოთქმული. ამის გარდა ამიერკავკასიის სეიმში სექციის გამოყოფა ვერ არის სახიერო ერისა და თვით სოციალ-დემოკრატიისათვისაც. ამიერკავკასიის საარჩევნო ოლქში არეულია ჯარები, უცხო მოსახლეობა ქართველ ერში. თუ ყურადღებას მივაქცევთ აბსენტიზმსაც მაშინ სეიმის ქართული სექცია ვერ იქნება ნამდვილი წარმომადგენლობა ქართველი ერისა. მეორე კიდევ, სეიმში ჩვენს სექციას სათანადო მნიშვნელობა არ ექნება. აუცილებელია საქართველოს დამფუძნებელი კრება, რომლის მოწვევამდი ყრილობის მიერ არჩეული საბჭო უნდა მოქმედებდეს.

გრ. რცხილაძე წინადადებას იძლევა შევუდგეთ პროექტის მუხლებრივ განხილვას. ამას მხარს უჭერენ ვას. წერეთელი, კ. გვარჯალაძე, წინააღმდეგია გრ. ვეშაპელი. გადის რცხილაძის წინადადება.

მომხსენებელი კითხულობს პირველ მუხლს და განმარტავს, თუ რად არის ასე ცხადათ გატარებული რუსული ორიენტაცია. იგი ამბობს: დღეს ობიექტური პირობები, გარდა პრინციპიალური მოსაზრებისა, ისეთია, რომ ჩვენ ცხადათ უნდა ვაღიაროთ რუსული ორიენტაცია. უმთავრესად ყურადღებაა აქ ის გარემოება, რომ ჩვენს ფრონტზე სდგას ამდენი ჯარი, რომელიც თუ ჩვენ სხვა გზას დავადექით, უკეთეს შემთხვევაში ხელს აიღებს ფრონტის დაცვაზე.

გ. ლასხიშვილი ეთანხმება ჟორდანიას მოსაზრებას, მაგრამ ხედმეტათ მიაჩნია ხაზგასმა ამ მდგომარეობისა, მით უფრო, რომ რუსეთთან კავშირი გამოთქმულია მეორე მუხლში.

მომხსენებელი კითხულობს მეორე მუხლს.

ვეშაპელი: რეზოლიუციებში ვილაპარაკოთ ისეთ რამეებზე, რაც ყველას გვაერთებს, ფრონტისათვის ჩვენს რეზოლიუციას იმდენი მნიშვნელობა არა აქვს. წმინდა რუსული ორიენტაცია შეგვზღუდავს, რადგანაც ჩვენის ყრილობის რეზოლუცია მარტო შინ და ფრონტზე არ გაიტანება; ამას გარეშენიც გაიგებენ და თუ ჩვენ იძულებული შევიქნით ორიენტაცია შევცვალოთ მომავალში, მაშინ ასეთი რეზოლიუცია გვაგნებს.

ი. ბაქრაძე მოითხოვს ისეთი რეზოლიუციები გამოვიტანოთ, რაც ფაქტიურად გატარდება ჩვენს ცხოვრებაში, სხვას თავი დავანებოთ.

გრ. რცხილაძე: ავტორის რედაქციით პირველი მუხლი მიუღებელია: ფრონტი იფიქრებს ამათ გამარჯვება უნდათო. ეს რეზოლიუცია იწერება არა ფრონტისათვის და საგარეო სახელმწიფოებისათვის არამედ ქართველი ხალხისათვის. ჯერ ჩვენი საჭიროებანი უნდა ვაღიაროთ და მერე ვთქვათ ვისი დახმარებით გავანადღებთ მას.

კონიაშვილი იძლევა წინადადებას ამოიშალოს პირველი მუხლი და შესწორდეს მეორე.

ჟორდანიას: პირველი მუხლი პოლიტიკაა, მეორე ემპირიზმი.

ი. გობეჩია: პირველი მუხლის წინააღმდეგი არა ვარ, თუ დაემატება: „რევოლუციურ რუსეთთან“.

ბოლოს შეთანხმებით პირველი მუხლი უარყოფილია და მეორე ხდება პირველ მუხლად. მეორე მუხლი უკამათოდ მიღებულია.

მესამე მუხლის შესახებ გრ. ვეშაპელი აცხადებს, რომ ჩვენ პარტიას (ნ. დ.) უნდა ქონდეს ადგილი ამიერკავკასიის კომისარიატში, ვინაიდან ჩვენ საპატიო ადგილი გვიჭირავს რეალურ ცხოვრებაში.

რცხილაძე წინადადებას იძლევა მხარი დაეუჭიროთ ამიერკავკასიის კომისარიატს იმდენათ, რამდენათაც იგი განახორციელებს რევოლუციონური ცენტრების დადგენილებებს.

ს. მდივანი: კომისარიატს მხარი დაეუჭიროთ, თუ იგი ადგილობრივ ერთა პოლიტიკურად ჩამოყალიბებას ხელს შეუწყობს.

ჟორდანიას: ამ მუხლში პრინციპიალური მხარეა გამოთქმული.

ბოლოს ეს მუხლიც მიღებულია.

გრ. რცხილაძე აცხადებს: სოციალისტ-ფედერალისტთა ფრაქციამ განიხილა პროექტი და შემდეგი შესწორებანი შეიტანა (კითხულობს პროექტს შეცვლილი სახით). ამას გარდა ფრაქციამ დაადგინა: გამოვიდეს ხმის მიცემის დროს საკუთარს განცხადებით.

გვაზავა: საჭიროა შეთანხმება, ამიტომ ჩვენ მხოლოდ ისეთი რეზოლიუცია უნდა მივიღოთ, რაც გამომდინარეობს ჟორდანიას მოხსენებიდან, რომელიც ჩვენ მოვიწონეთ. თუ დეკლარაციები წავიკითხეთ, ჩვენ ავირევით, რადგანაც შემდეგმა ორატორებმა შეიძლება წინა ორატორები გააკრიტიკონ და მაშინ დაუსრულებელი კამათი უნდა გაიმართოს. 1 პუნქტი (ორიენტაციისა) უნდა მოიხსნას, როგორც არა გამომდინარე მოხსენებიდან. 2 და 3, როგორც გამომდინარე მოხსენებიდან და მომენტისა და ძალთა განწყობილების შესაფერისი, უნდა დარჩეს.

გრ. ურატაძე ტაქტიკა გვავალებს ორიენტაცია რუსეთისა ვადიაროთ დღეს. ეს სრულებითაც არ შეგვიშლის ხელს ხვალ შეცვლილ პირობების გამო სხვა დავადგინოთ.

ჯუღელი: დათმობა არ შეგვიძლია. ან მოტივებიც მიიღეთ, ან მოტივებიც უარყავით და პრაქტიკული რეზოლიუციებიც... ავირჩიოთ მხოლოდ საბჭო და ამით გავათავოთ. პირველი მუხლი ჩვენ არ გვავალებს სამუდამოთ რუსეთის ორიენტაციას შევრჩეთ. 1 მუხლი გამომდინარეა მოხსენებიდან. თუ გვინდა საქმე გავაკეთოთ და დავაშოშმინოთ ადგილობრივი რუსული ელემენტები და პეტროგრადიც (სადაც კავკასიის გამოყოფაზე ლაპარაკობენ), ტაქტიკური მოსაზრებით დარჩეს მოტივაციაც.

პ. საყვარელიძე ვინც დაკვირვებით წაიკითხავს პროექტს, ის სწორეთ გაიგებს კიდევ. ორიენტაციაზე იყო ლაპარაკი მოხსენებაში და ჩვენც უნდა აღვნიშნოთ ეს რეზოლიუციებში. დეკლარაციამ შეიძლება დაუსრულებელი კამათი გამოიწვიოს. უნდა შეიქმნას ერთი ეროვნული ფრონტი. ორიენტაცია დარჩეს. ამას მოითხოვს პოლიტიკური სიბრძნე. დეკლარაციები არ იქნეს, ე. ი. დარჩეს პროექტი ისე, როგორც არის. მოხსენებამ ჩვენ შეგვაერთა. ხალხმა მოიწონა. ჩვენ უნდა დავადასტუროთ ეს.

ირ. ამირეჯიბი: საჭიროა ზურგს უკან მოვიხედოთ. საქართველოს მთელი აღმოსავლეთი ბრალსა სდებს კარების გაღებაში. უნდა ვიზრუნოთ, რომ ზარალმა არ გადააჭარბოს სარგებლობას.

ალ. წერეთელი: ჩვენი ფრაქცია ძლიერ აფასებს შეთანხმებას. თუ ჩვენ არ გამოვედით საკუთარი აზრით იმიტომ, რომ დისონანსი არ გვინდოდა შეგვეტანა. პრაქტიკული მუხლები ყველას გვაერთებს, მოტივაცია კი ვერა. 1 მუხლის წინააღმდეგ არ შეიძლება რაიმე გვექონდეს. მესამე მუხლი არსებითად წინააღმდეგია ერთი ფრაქციის მსოფლ მხედველობისა. ეს მუხლი ხალხზე ცუდ შთაბეჭდილებას მოახდენს და თუ რუსეთში მოიხსნა ანარქია, მაშინ ამ მუხლით ჩვენვე ვსპობთ საშვალებას ჩვენს საჭიროებაზე ვილაპარაკოთ... თუ მოტივაცია დარჩა, მაშინ აუცილებელია დეკლარაცია, თუ არა და მაშინ დეკლარაციასაც არ წავიკითხავთ.

მაისურაძე მოითხოვს დარჩეს მოტივაცია და აღიარებულ იქმნას რუსეთის ორიენტაცია.

გვაზავა: აქ რაღაც გაუგებრობაა. უწინ დასავლეთთან კავშირი თუ რუსეთის საშვალეებით გვექონდა, დღეს შეგვიძლიან პირდაპირ, უშვალო დამოკიდებულება ვიქონიოთ დასავ. ევროპასთან. ამიტომ მხოლოდ რუსული ორიენტაცია ტაქტიკურად მიუღებელია. რა არის რუსეთი ამ მომენტში? რა შთაბეჭდილებას მოახდენს ეს ფილიანდიაზე, უკრაინაზე,

ყუბანზე, მთიულეებსა, ადერბაიჯანზე და სხვაზე. ჩვენ გვინდა კავშირი რუსეთის დემოკრატიასთან, მაგრამ რუსეთის ორიენტაცია სხვაგვარად იქნება გაგებული. არ იქნება ეს სხვა ერებისათვის ბრძოლის გამოცხადება?

ამიერკავკასიაში, გარდა რუსეთისა, ეხლებიან გერმანიის, საფრანგეთის, ოსმალეთის და სხვათა ინტერესები. სჯობს გაჩუმება. საკმარისია მე-2 მუხლი. მოტივაციის სულ მოხსნაში არ ვეთანხმები სოციალისტ-ფედერალისტებს. მოტივაცია საჭიროა შეთანხმებისათვის.

ნ. ჟორდანი: მე და ჩემს პარტიულ ამხანაგებსა არა გვაქვს სურვილი ვინმეს მოვავით ჩვენი აზრი. ეს მოტივაცია მარტო ჩვენი არაა – ყველასია. დიღემა ისაა, რომ ორ ფრონტს შუა ვართ: რუსეთისა და კავკასიის. მარტო ამიერკავკასიის კომისარიატის დაარსებამ რა გამოიწვია ფრონტზე? – ისა, რომ ჯარებმა ეს ფაქტი გამოყოფად მიიღეს და განაცხადეს: თუ ასეა ჩვენ რაღას ვაკეთებთ აქ? თქვენ დაიცავით თქვენი ფრონტიო. საჭირო შეიქმნა დეპეშებითა და შიკრიკებით გაფანტვა ამ ბურჟუასსა.

ქართუმიძე: დეკლარაციები, რომ უარყვავით კარგი იყო, მაგრამ პირველი მუხლი ნამდვილი კვინტესენციაა დეკლარაციის. უწინ რუსეთი ძლიერი იყო, დღეს იგი უსასოა. დღეს რუსეთში არა თუ არ არის, არც მოჩანს ისეთი ძალები, რომლებმაც მოავარდონ რაიმე. რუსეთის საღი ელემენტები სხვაგან, ევროპაში ეძებენ ხსნას. თუ რუსეთის ორიენტაცია გვარგებს ფრონტთან, გვაზარალებს ამ ორიენტაციის მოწინააღმდეგე ხალხებთან. თუ აქ ოსმალეთი შემოვიდა, ხომ ჯავრს ამოიყრის ჩვენზე ამის გულისათვის.

კამათი დასრულებულად გამოცხადდა და შეთანხმებით მიღებულ იქნა 1 მუხლი: „ქართველი ერი, ღესაც როგორც მთელს გასულ საუკუნის განმავლობაში, დგას რუსეთის ორიენტაციაზე“. ამასთან გადაწყდა 1 და 2 მუხლი შეერთდეს. ეს დაევალა სარედაქციო კომისიას, რომელშიც შედიან: ჟორდანი, რცხილაძე, ვეშაპელი და ივ. გობეჩია.

მერვე მუხლში სოციალისტ-ფედერალისტთა ფრაქციამ მოითხოვა იქ, სადაც ნათქვამია: „ასეთ ნორმათ მიგვაჩნია საქართველოს ტერიტორიის სრული თვითმართველობა საკუთარი საკანონმდებლო კრებით“, შეტანილიყო კიდევ: „ანუ ავტონომია“. ამ მოთხოვნამ წინააღმდეგობა გამოიწვია სოციალ-დემოკრატების ზოგიერთი წარმომადგენლების მხრით, რომელნიც თავიანთ აზრს იმით ასაბუთებდნენ, რომ შინაარსით აღიარებულია ავტონომია, ხოლო ეს ტერმინი მეტია, რადგანაც ჩვენი მასსა ამას ვერ გაიგებს სათანადოთ და აგვიმხედრდებო. ასეთ აზრს იცავენ ჯუღელი, მაისურაძე, გრ. ურატაძე და სხ. ნ. ჟორდანი მომხრეა შეტანილ იქნას „ანუ ავტონომია“-ც. იგი აცხადებს: ჩვენ შეიძლება ფედერაციაც შევკრათ. ავტონომიის აღიარება კი დღეს მომწიფებულია და ვაღიარებთ კიდევ ამ მუხლით. ჩემი აზრით, „ანუ ავტონომიაც“ რომ ჩავრთოთ, არა უშავს, რადგანაც ნამდვილად დღეს უკვე ვაღიარებთ ავტონომიას.

ავტონომიის შეტანას იცავენ სოციალისტ-რევოლუციონერებიც. წინააღმდეგი არიან ამ შესწორების ნაციონალ-დემოკრატები და რადიკალ-დემოკრატები. რადგანაც ნაწილი სოციალ-დემოკრატების დაჟინებით წინააღმდეგია ამ შესწორების და მათ მხარი დაუჭირეს დასახელებულმა ჯგუფებმა. ეს შესწორება მოიხსნა.

მერვე მუხლის ბოლოს ამოიშალა სოციალისტ-ფედერალისტთა წინადადებით: „საერთო ნაციონალური პლატფორმით დამფუძნებელი კრების წინაშე წარსადგომით“.

შემდეგ აღიძრა საკითხი სამაჰმადიანო საქართველოს შესახებ და ერთხმად აღიარეს, რომ სამაჰმადიანო საქართველოს თვითმართველობის აღიარება შეტანილ იქნას რეზოლიუციებში.

სემციის თავმჯდომარე

ივ. გობეჩია

მდივანი

აკაკი შალვა

საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი, ფონდი 1836, აღწერა 1, საქმე 29, ფურცლები 21-24. მანქანაზე ნაბეჭდი. დედანი. ივანე გობეჩიასა და აკაკი ფაღავას ხელრთვა.

**№3. საოქმო ჩანაწერი საქართველოს ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის წევრებისა და ანტანტის (ინგლისის, საფრანგეთის, ამიერიკის შეერთებული შტატების, იტალიის) დიპლომატების შეხვედრის შესახებ.
1917 წლის 8 დეკემბერი**

**საქართველოს ეროვნული საბჭო
აღმასრულებელი კომიტეტი
სხდომის ჟურნალი
№9**

8 დეკემბერი 1917 წ.

დაესწრნენ: ნ. ჟორდანიას, ჩხენკელი, მესხი, გობეჩია, ვეშაპელი, რამიშვილი, ლომთათიძე, საყვარელიძე, ს.ჯიბლაძე, ქარცივაძე, გვაზავა, რცხილაძე, ფარნიაშვილი, ლასხიშვილი, გეგეჭკორი.

მოწვეულნი: ელჩები ამერიკისა, ინგლისის, საფრანგეთისა, იტალიისა, გენერ. შორი.
თავმჯდომარეობდა. ნ. ჟორდანიას
მდივანობდა დ. ნახუცრიშვილი

განსახილველი საგანი: ნ. ჟორდანიას მიესალმება ელჩებს. მათაც უპასუხეს მისალმებაზე. შემდეგ დაიწყო აზრთა გაცვლა-გამოცვლა, რომლის დროსაც გამოირკვა თუ რა აზრისანი არიან თანამედროვე პოლიტიკურ და სტრატეგიულ მდგომარეობის შესახებ როგორც ქართველობა, აგრეთვე უცხო სახელმწიფოთა ელჩები. უცხოელ ელჩების აზრი ასეთი იყო: ქართველები ჯარების შედგენას აგვიანებენ, უნდა დააშურონ; დისციპლინა ჯარში სრულებით დაცემულია, უნდა აღდგენილ იქნას, მაშინ ჩვენც თქვენთან ვიქნებით; ჯარში შემდგარი კომიტეტები კი უნდა მოისპოს, რადგან საქმეს ვნებენ; ჩვენ დახმარება შეგვიძლიან გაგიწიოთ ფულით, ხალხით და მასალით, იარაღის მოწოდება კი არ შეგვიძლიან; ესლანდელი ომის ფრონტი უნდა დაიცვათ ქართველებმა და სომხებმა იმ ხაზზედ, სადაც ესლა თხრილებია ჯარისა; მთავარსარდალი თქვენი (კავკასიის) და ჩვენი (მოკავშირეთა) ჯარებისა ერთი უნდა იყოს და იმაზედ იქნება დამოკიდებული ჯარების განაწილება ფრონტზე, პოზიციების ნაციონალურად განაწილება შეუძლებელია; ჩვენ ვიცნობთ ერთს მთლიანს რუსეთს და მის დროებითს მთავრობას, ცალკე ერებს კი – როგორც რუსეთის ნაწილებს, მით უმეტეს, რომ არც ქართველებს და არც სომხებს არა ჰყავთ თავიანთი საკუთარი მთავრობანი, ჩვენ ამიერკავკასიის კომისარიატი ვიცანით მთავრობათ და ურთიერთობაც გვაქვს მასთან; ამიერკავკასია უნდა შეუთანხმდეს სამხრეთ-დასავლეთის კავშირს, სადაც შევლენ უკრაინა და ციმბირიც, მერე რუსეთი აღსდგება როგორც ფედერატიული ერთეული.

რუმინეთის ფრონტიდან მოდიან უცხოელი აფიცრები, რომელნიც გამოდგებიან ინსტრუქტორებად ქართულ ჯარში და შეგიძლიათ ისარგებლოთ. რაც შეეხება მობილიზაციას უნდა მოხდეს იგი ნაწილ-ნაწილ რაიონებად: ჯერ ქართველებისა და სომხებისა და შემდეგ თათრებისა, ამ უკანასკნელთა გვიან მოხდეს, მათი გაწყობა და გამართვაც შეგვიანდება დიპლომატიურად, მანამდის კი ქართული და სომხური ჯარები პოზიციასზედ უნდა წავიდნენ.

ჩვენების მოხსენება ასეთია მოკლედ: ჩვენ ჯარი გვეყოლება მალე საკმაო, მაგრამ იარაღი არა გვაქვს საკმაო, იარაღი თქვენ მოგვეცით, ჩვენ დავიცავთ ჩვენს ტერიტორიას; ჩვენ რომ ოსმალთს წინ დაუდგეთ განმარტოებული ხომ არ დავრჩებით, ან მოკავშირენი რა გვარის დახმარებას გაგვიწივენ? ჩვენი აფიცრები შესაფერისნი არიან თავიანთი მოვალეობა-მდგომარეობისა; მობილიზაციას ჩვენ ვერ მოვახდენთ, შემოვიღებთ სახალხო მილიციას, რომლისათვისაც მაინც იარაღი გვჭირია; სცნობენ საქართველოს, როგორც პოლიტიკურს ერთეულს, თუ არა?

შემდეგ მოლაპარაკებისა, სჯაბაასი ამავე საგანზედ კომიტეტმა გადასდო შემდეგ, ამისთვის დანიშნულ საგანგებო სხდომაზე.

თავმჯდომარე
ბამბე
მდივანი

ნ. შორღანია
პ. საშვარელიძე
დ. ნახუცრიშვილი

საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი, ფონდი 1836, აღწერა 1, საქმე 2, ფურცლები 14-15. მანქანაზე ნაბეჭდი .დედანი. საქართველოს ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის სხდომათა ჟურნალში.

№4. საქართველოს ეროვნული საბჭოს მეორე კრება
ქართულ ჯარში შექმნილი მდგომარეობის შესახებ.
1917 წლის 10 დეკემბერი

საქართველოს ეროვნული საბჭო
მე-2 კრება

10 დეკემბერი 1917 წ. ქ. ტფილისი

თავმჯდომარეობს: აღმასრულებელი კომიტეტის თავმჯდომარე *ნოე ჟორდანიას*.

პრეზიდიუმში არიან: *აკაკი ჩხენკელი, კოტე მესხი, გიორგი ლასხიშვილი, გრიგოლ ვეშაპელი, პავლე საყვარელიძე.*

მდივანი: დავით ნახუცრიშვილი

... თავმჯდომარემ სთხოვა გარეშე დამსწრეთ და პრესის წამრომადგენელთ დარბაზი დაეტოვებინათ, რადგან სამხედრო სექციის წარმომადგენელს უნდა მოეხსენებინა კრებისათვის თავისი მუშაობის შესახებ.

რადგანაც სამხედრო სექციის გამგე **ნ. რამიშვილი** კრებაზე არ იყო, ამიტომ მოხსენება კრებას წარუდგინა სექციის წევრმა **დ. ვაჩნაძემ**.

როდესაც სამხედრო სექციამ ჩაიბარა ქართულ ჯარის საქმე, ნახა, რომ შედგენილი იყო ორი პოლკი, მესამე და მეხუთე კი სდგებოდა, ისიც ძალიან მძიმედ. ამის გარდა, ზოგიერთი ზომებიც შეიმუშავა ჯარისათვის: მაგალითად, წესიერების აღდგენა ჯარში, კულტურულ-გამანათლებელი მუშაობის დაწყება და სახალხო მილიციის პროექტის შემუშავება, რომელიც მუდმივი საფუძველი იქნება საქართველოს მომავალი ჯარისა. ჯარის ნაწილების შევსება ფერხდება, რადგან ფრონტიდან ჩვენი ჯარი მძიმედ მოდის, არ იციან ჩვენი ქვეყნის ვითარება, ამიტომ მოწოდება იგზავნება ჯარებში, რომ გამოეშურნენ საქართველოსაკენ. მაგრამ როგორც ჩანს, ბევრი დამაბრკოლებელი მიზეზი ეღობებათ ქართველ ჯარისკაცებს წამოსასვლელად. ჩვენთვის დემობილიზაცია არ არის სასურველი. ამ კითხვის მოგვარება დავალებული აქვს შტაბის ნაწილს. უნდა ვეცადოთ, რომ ჩვენი ჯარის გადმოსვლას დასავლეთ ფრონტიდან მიეცეს წესიერი ხასიათი...

... ამ ცნობებს იოს. გუდუგანიშვილმა დაუმატა კიდევ, რომ კორპუსის შედგენა ფერხდება იმით, რომ ხალხი ნელა მოდის ნაწილების შესავსებად. მთავრობაც, უფროსებიც გვისრულებენ ყოველივე მოთხოვნილებას, მაგრამ ქვევით ერთეულებში არ ასრულებენ განკარგულებებს, მეტადრე დაბალი ოფიცრები, ქართველი ჯარისკაცები ტერორის ქვეშ ჰყავთ, რადგან ნაწილების დაშლა აფიცრების უადგილოდ დარჩენას მოასწავებს და მათი ინტერესი ეწინააღმდეგება ჯარის ნაციონალიზაციას. იარაღი მიღებული გვაქვს. მთავარსარდალმა გასცა ბრძანება ქართველ ჯარისკაცების საქართველოში გადმოყვანის შესახებ. სპარსეთიდან ცხენოსანთა პოლკი მალე უნდა ჩამოვიდეს და დაიჭერს ავლაბარში ნიჟეგოროდის პოლკის ყაზარმებს. ზემგორის ქონება უნდა გადმოეცეს ეროვნულ ერთეულებს, მაგრამ ჩვენ არა გვაქვს ავტომობილები და ველოსიპედები. შეგვიძლიან მივიღოთ ძალით, მაგრამ არასასურველს შედეგს მოიტანს. ქუთაისის რუსის ჯარის ქონება ჩვენს ჯარს უნდა გადმოეცეს, მაგრამ სალდათები ქონებას არ იძლევიან, ჩვენია და თან უნდა წავიღოთ. დასრულებულია ცხენოსანთა ბატარეა. ზარბაზნები სულ მიღებული გვაქვს...

შემდეგ დაიწყო შეკითხვების მიცემა და მცირე კამათი მოხსენებულის გამო, რის შემდეგ გამოირკვა ზოგიერთი არანორმალური მოვლენა ქართულს ჯარში, რომლის თავიდან აცილებას სცდილობს ქართველ ჯარის მთავრობა...

თავმჯდომარე
მდივანი

ნ. ჟორდანიას
დ. ნახუცრიშვილი

საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი, ფონდი 1836, აღწერა 1, საქმე 9, ფურცლები 19-22. მანქანაზე ნაბეჭდი საქართველოს ეროვნული საბჭოს კრებების ჟურნალში. დედანი.

№5. საქართველოს ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტი ქართული ჯარის
ოსმალეთის წინააღმდეგ საბრძოლველად გაგზავნის შესახებ.
1917 წლის 21 დეკემბერი

საქართველოს ეროვნული საბჭო
აღმასრულებელი კომიტეტი
სხდომის ჟურნალი
21 დეკემბერი 1917 წ.

დაესწრნენ: ა. ჩხენკელი, ალ. ლომთათიძე, გრ. რცხილაძე, კ. მესხი, ვლ. გობეჩია, გ.
გვაზავა, ნ. რამიშვილი, გ. ლასხიშვილი, შ. მესხიშვილი, გრ. ვეშაპელი, ევ. გეგეჭკორი,
ნ. ჟორდანიას, ნ. ქარცივაძე, ის. რამიშვილი.

თავმჯდომარეობდა **ა. ი. ჩხენკელი**,
მდივანი **დ. ნახუცრიშვილი**

განსახილველი საგანი: ბ. ნ. ჟორდანიას წინადადებით კომიტეტმა მსჯელობა გა-
მართა ომის და ზავის შესახებ. ომის მდგომარეობის შესახებ მოახსენეს შტაბის უფ-
როსმა გედევანიშვილმა და შემდეგ სამხედრო სექციის გამგემ რამიშვილმა, რომელთაც
დახატეს არასასურველი მდგომარეობა ჯერ ფრონტისა, მისი ჯარისა, სურსათის მიწო-
დებისა და შემდეგ ქართულ პოლკებისა, სადაც ხალხი ძალიან ნაკლებად მოდის ჩასა-
წერად. დასკვნა ასეთი იყო: ან ზავი უნდა მოხდეს ძალიან მალე, ან დავიცვათ მხოლოდ
ჩვენი მახლობელი შემოკლებული ფრონტი. ამ საკითხზე მსჯელობამ გასტანა კარგა
ხანს და მიიღო ფიცხი ხასიათი. გამოირკვა, რომ საჭიროა ამ მოკლე ხანში შეკრულ იქ-
მნეს მოპირდაპირესთან საბოლოო ზავი, რადგანაც ყოველად შეუძლებელი ხდება მრავალ
მოსაზრებათა გამო ომის წარმოება.

განაჩენი: ვინაიდან ჩვენი ჯარი მომზადებული არ არის საომრად და არც გვსურს
ვისმე ვეომოთ, ამიტომ ჩვენი ჯარი არ გაიგზავნოს ძველი პოზიციების დასაცავად.

თავმჯდომარე **ა. ჩხენკელი**
საქმეთა მმართველი **კ. სამხარელიძე**
მდივანი **დ. ნახუცრიშვილი**

საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი, ფონდი 1836, აღწერა 1, საქმე
2, ფურცელი 24-25. მანქანაზე ნაბეჭდი საქართველოს ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომი-
ტეტის სხდომის ჟურნალში. დედანი.

№6. საქართველოს ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის დადგენილება საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენისათვის ბრძოლაში გერმანოფილური საგარეოპოლიტიკური კურსის აღიარებისა და კონკრეტული სამოქმედო პროგრამის განსაზღვრის შესახებ.
1918 წლის 14 მაისი

საქართველოს ეროვნული საბჭო
აღმასრულებელი კომიტეტი
სხდომის უმრავლესობის
№58, 14 მაისს 1918 წ.

დაესწრნენ წევრნი: გ. ლასხიშვილი, გ. გვაზავა, ვ. გობენია, გ. ვეშაპელი, ნ. ხომერიკი, პ. საყვარელიძე, გ. რცხილაძე, ს. ჯიბლაძე; სტუმრები: შ. მესხიშვილი, გ. ქიქოძე, ბ. პაპავა.

თავმჯდომარეობდა
მდივანობა

ბ. ლასხიშვილი
დ. ნახუცრიშვილი

განსახილველი საგანი: ბ. გვაზავამ მოახსენა კომიტეტს გერმანიის სამხედრო უწყების წარმომადგენელ ბ. კაიზერთან და ადგილობრივ მოსახლე გერმანელთა ეროვნულ საბჭოს წარმომადგენლებთან კერძო საუბრის შესახებ. ამ საუბრის დროს შემუშავებულ იქნა ოთხი მუხლი პირობებისა, რომელიც მოსაუბრეთა აზრით სასურველია აღმასრულებელმა კომიტეტმა გაუგზავნოს საზოგადოებრივი დელეგაციის თავმჯდომარეს ბ. ა. ჩხენკელს ცნობად და სახელმძღვანელოდ. ეს არის:

1. ეცნობოს გერმანიის საზოგადოებრივი დელეგაციის თავმჯდომარეს გენერალ ლოსოვს, რომ საქართველოს ეროვნულ საბჭოს სურვილი და თხოვნა, ყოველნაირად ხელი შეუწყოს გერმანიამ საქართველოს საერთაშორისო და პოლიტიკურ-სახელმწიფოებრივ საკითხებს, რაც შეიძლება უმტკივნეულოდ გადაწყვეტას.

2. ეთხოვოს გენერალ ლოსოვს მიიღოს სათანადო ღონისძიება, რომ გერმანიის ჯარმა განაგრძოს სვლა ჩრდილო-კავკასიაში, რათა იმდენად დაუახლოვდეს საქართველოს საზღვრებს, რომ შესაძლებელი იყოს მასთან კონტაქტის დაჭერა და საქართველო უზრუნველყოფილი იქნას გარედან მოსალოდნელი რაიმე საფრთხისაგან.

3. ეთხოვოს გენერალ ლოსოვს, ხელი შეუწყოს გერმანიაში მყოფ ქართველ სამხედრო ტყვეებს, რაც შეიძლება მალე სამშობლოში სამხედრო წესით დარაზმულად დაბრუნებას.

4. ეთხოვოს გენერალ ლოსოვს, ვიდრე ეს საქმე მოხერხდებოდეს, დასტოვოს საქართველოში მყოფი გერმანელი ტყვეები და მიანდოს გერმანიის ოფიცერთ მათი სამხედრო ორგანიზაცია, რათა საქართველოს მთავრობას შეეძლოს საჭირო შემთხვევაში გამოიყენოს ეს ჯარი შინაურ წესრიგის დასაცავად და ანარქიასთან საბრძოლველად.

თავმჯდომარე
საქმეთა მმართველი
მდივანი

ბ. ლასხიშვილი
პ. საყვარელიძე
დ. ნახუცრიშვილი

საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი, ფონდი 1836, აღწერა 1, საქმე 2, ფურცელი 67. მანქანაზე ნაბეჭდი საქართველოს ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის სხდომის უმრავლესობის დედანი.

№7. საქართველოს ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის დადგენილება საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის გამოცხადებასთან დაკავშირებული ღონისძიებების შესახებ.
1918 წლის 16 მაისი

საქართველოს ეროვნული საბჭო
აღმასრულებელი კომიტეტი
სხდომის ურნალი
№59, 16 მაისს 1918 წ.

სხდომა დაიწყო საღამოს 7 საათზე

დაესწრნენ: ნ. ჟორდანიას, გ. ლასხიშვილი, ნ. ხომერიკი, გ. გვაზავა, გ. ვეშაპელი, პა-
იდარ ბეგ აბაშიძე, პ. საყვარელიძე, ვ. გობეჩია, კ. მესხი; სტუმრები: იას. ლორთქიფანიძე,
შ. მესხიშვილი.

თავმჯდომარეობდა
მდივნობდა

ნ. ჟორდანიას
დ. ნახუცრიშვილი

განსახილველი საგანი: წინადადება პ. საყვარელიძისა, რომ მიენდოს აღმასრულებელ კომიტეტს ან ცალკე კომისიას საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადებისათვის მოამზადოს ყოველნაირი ნიადაგი.

აზრთა გაზიარების შემდეგ მიღებულ იქნა ის წინადადება, რომ პრეზიდიუმის წევრებს ნ. ჟორდანიას, გ. ლასხიშვილს და გ. ვეშაპელს დაევალოთ დაასახელონ სამი წევრი დამოუკიდებლობის მოსამზადებელ კომისიისა, რომელთაც თათბირის შემდეგ დაასახელებს შემდეგი პირნი: ნ. რამიშვილი, დ. ვაჩნაძე და შ. მესხიშვილი.

განაჩენი: არჩეულ იქნას კომისია სამი კაცისაგან, რომელსაც დაევალოს: 1. მთავრობასთან მოლაპარაკება და შეთანხმება ლტოლვილთა საქართველოში დენის შესაჩერებელ ზომების მისაღებად; შეიარაღებულ ლტოლვილებს იარაღი აეყაროთ; 2. ქართულ ჯართან და სამხედრო სექციასთან კონტაქტი იქონიოს და 3. სომეხთა ეროვნულ საბჭოს აცნობოს, თუ რამდენად რთულდება საქმე ლტოლვილთა საქართველოში გადმოხვეწით და რა ზომების მიღებას ფიქრობს იგი სირთულის თავიდან ასაცილებლად.

ამ კომისიის წევრებად არჩეულ იქნენ: ვლ. გობეჩია, შალვა მესხიშვილი, და გრ. ვეშაპელი, რომელთაც ევალებათ ზემომოყვანილი დადგენილების შესრულება.

თავმჯდომარე
საძმეთა მმართველი
მდივანი

ნ. ჟორდანიას
პ. საყვარელიძე
დ. ნახუცრიშვილი

საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი, ფონდი 1836, აღწერა 1, საქმე 2, ფურცლები 68-69. მანქანაზე ნაბეჭდი საქართველოს ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის სხდომის ურნალში. დედანი.

№8. საქართველოს ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის დადგენილება საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების მოსამზადებლად შექმნილი სამთა კომისიის შესახებ.

1918 წლის 17 მაისი

საქართველოს ეროვნული საბჭო
აღმასრულებელი კომიტეტის პრეზიდიუმის
სხდომის ჟურნალი
№61, 17 მაისს 1918 წ.

დაესწრნენ: გ. ვეშაპელი, კ. მესხი, პ. საყვარელიძე, გ. გვაზავა; სტუმრები: დ. ვახნაძე, შ. მესხიშვილი, გენ. გაბაშვილი, პოლკ. კარგარეთელი, პოდპ. ზაქარიაძე.

განსახილველი საგანი: მოხსენება საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების სამთა კომისიის მოქმედების შესახებ.

ამავე კომისიამ წარმოადგინა გადასაწყვეტად კითხვები: 1. ქ.თბილისის დაცვა ვის ჩაჰბარდეს; 2. საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების ხელმძღვანელი ორგანო.

განაჩენი: 1. უნდა გამოცხადდეს სამხედრო (ან სააღყო) წესები ქ. თბილისში.

2. თბილისის კომენდანტად და გარნიზონის უფროსად დაინიშნოს გენერალი ახმეტელი, მის თანაშემწედ პოლკ. ნაქერელიძე, რომელთაც უნდა იმუშაონ ქართულ კორპუსის უფროსის გენ. გაბაშვილის ხელმძღვანელობით.

ხელმძღვანელ ორგანოდ ითვლება იგივე კომისია და მოქმედებს აღმასრულებელ კომიტეტის პრეზიდიუმის ხელმძღვანელობით.

თავმჯდომარე

საქმეთა მმართველი

მდივანი

პ. სამგარელიძე

დ. ნახუცრიშვილი

საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი, ფონდი 1836, აღწერა 1, საქმე 2, ფურცელი 71. მანქანაზე ნაბეჭდი საქართველოს ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის სხდომის ჟურნალში. დედანი.

**№9. საქართველოს ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის მიერ შემუშავებული დღის წესრიგი და დადგენილების პროექტი ეროვნული საბჭოს 1918 წლის 26 მაისის სხდომისათვის.
1918 წლის 24-25 მაისი**

[1918 წლის 24-25 მაისი]

**საბჭომ რა დადგენილებანი მიიღოს
26 მაისის სხდომაზე**

1. საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტი

2. კანონების შესახებ:

დროებით ძალაში დარჩეს ძველი კანონები და სემის დადგენილებანი

3. ფინანსები:

ა) დროებით დარჩეს ძველი წესი ფულის ბეჭდვისა, სანამ შემუშავდება ჩვენი ფინანსური სისტემა.

ბ) ფინანსთა მინისტრი იქნება ქართველი. ექსპედიციაც მის განკარგულებაში იქნება. ის გაანაწილებს ფულის ნიშნებს პროვინციაში და მეზობლებისათვის, ნაციონალურ საბჭოებთან შეთანხმებით; ექსპედიციაში თათრებსა და სომხებს ეყოლება თითო წარმომადგენელი.

4. რკინის გზა:

ჩვენს ხელში იქნება მთელი სამმართველო, სადაც რაც იქნება, გამოირკვევა შეთანხმებით.

5. ეროვნული საბჭო:

ა) აღმასრულებელი კომიტეტი უქმდება.

ბ) საბჭო ირჩევს თავის ახალ პრეზიდენტს მეორე კრებაზე.

გ) დადასტურებულ იქნეს წევრთა და კანდიდატთა სია, საბჭოს რეორგანიზაციის საკითხი მიენდოს განსახილველად სამანდატო კომისიას, რომელსაც დაევალება საბჭოს წევრთა და კანდიდატთა სიის გადასინჯვა, სამანდატო კომისიის არჩევა.

6. დაარსდეს რვა სამინისტრო; საკონტროლო ორგანო ცალკე იქნება. უქმდება სასურსათო და მზრუნველობის სამინისტროები. შეერთებულია ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობის, მიწათმოქმედებისა და შრომის სამინისტროები.

შემდეგი სამინისტროები იქნება:

1. შინაგან საქმეთა
 2. საგარეო
 3. სამხედრო
 4. ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობის
 5. განათლების
 6. მიწათმოქმედების და შრომისა
 7. იუსტიციისა
 8. გზათა
- მინისტრთა კაბინეტის შემადგენლობა:**

1. თავმჯდომარე და შინაგან საქმეთა – *ნოე რამიშვილი*
2. საგარეო – *აკაკი ჩხენკელი*
3. სამხედრო – *გრიგ. გიორგაძე*
4. ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობისა – *გიორგი ჟურული*
5. განათლებისა – *გიორგი ლასხიშვილი*
6. მიწათმოქმედებისა და შრომისა – *ნოე ხომერიკი*
7. იუსტიციისა – *შალვა მესხიშვილი*
8. გზათა – *ივ. ლორთქიფანიძე*

საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი, ფონდი 1836, აღწერა 1, საქმე 12, ფურცლები 127-128. მანქანაზე ნაბეჭდი. დედანი.

№10. საქართველოს ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის სხდომა, მიძღვნილი საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენისადმი.

1918 წლის 25 მაისი

საქართველოს ეროვნული საბჭოს
აღმასრულებელი კომიტეტის სხდომა
25 მაისს, 1918 წ.

დამის 11 საათზე

დაესწრნენ: ნ. ჟორდანიას, გ. ლასხიშვილი, პ. საყვარელიძე, კ. გვარჯალაძე, ნ. ხომერიკი, ალ. ლომთათიძე, ს. ჯიბლაძე, შ. მესხიშვილი, კ. მესხი, ნ. რამიშვილი, იას. ლორთქიფანიძე, გ. ვეშაპელი, გ. ჟურული, ალ. ასათიანი, ი. მაჭავარიანი, დ. ვაჩნაძე, გ. გვაზავა, ირ. წერეთელი, ე. გეგეჭკორი, კ. ჩხეიძე, ვ. გობენია.

თავმჯდომარე
მდივანი

ნ. ჟორდანიას
დ. ნახუცრიშვილი

ნ. ჟორდანიას აცნობს დამსწრეთ ა. ჩხენკელის დეპეშას და წერილს, სადაც იგი თხოულობს დაჩქარებულ იქნეს საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადება, რადგან გვიანდება და აუცილებელი კია.

შემდეგ თავმჯდომარე განმარტავს, რომ სურვილი იყო ამაღამ ათს საათზე შეკრებულყო სეიმი, რომელიც გამოაცხადებდა სეიმს დაშლილად და შემდეგ საბჭო გამოაცხადებდა საქართველოს დამოუკიდებლობას, მაგრამ სეიმის ზოგიერთმა ფრაქციებმა შეკრებაზე უარი სთქვეს, მაგალითად მუსავატმა განაცხადა, რომ მათ ჯერ არ განუხილავთ საკითხი და აზრი არ შეუმუშავებიათ, თუ ქართველებს სურთ დამოუკიდებლობის გამოცხადება, გამოაცხადონ, ჩვენ ხელს არ უშლით; სომხებმა განაცხადეს, რომ შესამუშავებელი აქვთ თავიანთი განცხადება და თხოულობენ გადაიდოს სეიმის სხდომა ხვალ დილით.

რადგანაც ჩვენ გვინდოდა მათთან თანხმობით საქმის გაკეთება, მაგრამ რადგან არ ხერხდება და არ სურთ, ჩვენ უნდა ცალკე ვიმსჯელოთ. სეიმის კრება დღეს არ მოხდება, დანიშნულია ხვალ დღის 12 საათზე. სეიმის შემდეგ საბჭო სასახლეშივე გამოაცხადებს საქართველოს დამოუკიდებლობას.

შემდეგ გაიმართა სჯა ბაასი იმის შესახებ, თუ როდის გამოცხადდეს დამოუკიდებლობა; რადგან ძალიან საჭიროა ამ აქტის გამოცხადება, რამდენიმე ორატორი იმ აზრისა იყო, რომ დღესვე გამოცხადებულყო აქტი საქართველოს დამოუკიდებლობისა.

მაგრამ ნ. ჟორდანიამ განმარტა, რომ დღევანდელი გამოცხადებით საქმე გართულდება, ვინაიდან სეიმი და მისი მთავრობა არსებობს, არ გაუქმებულა, მაშინ ორი მთავრობა იქნება, რაც შეუძლებელია; შეიძლება ზოგიერთმა წინააღმდეგობა გაგვიწიონ, დამოუკიდებელი საქართველო არ სცნონ, მათთან შეტაკება მოგვიხდება; ამიტომ გამოცხადება გადაიდება სახვალით.

რადგან შეთანხმება არ მოხდა, ამ ორ ჯგუფს შორის, კენჭი უყარა საკითხს: „საქართველოს დამოუკიდებლობა გამოცხადდეს დღეს თუ ხვალ.“

პირველს მომხრე აღმოუჩნდა 6 ხმა

მეორეს ... 4 ხმა

გადაწყდა გამოცხადებულყო დღესვე; ამის გამო ნ. ჟორდანიამ განაცხადა: რაკი დღესვე გამოცხადდება დამოუკიდებლობის აქტი, იგი პასუხისმგებლობას არ კისრულობს მოსალოდნელ შედეგებისას.

მაგრამ მცირე ხნის შემდეგ გამოიკვია, რომ დამოუკიდებლობის აქტი ჯერ შემუშავებული არ არის და ვერ იქნება წაკითხული; რამაც გამოიწვია თავის თავად აქტის გამოცხადების გადადება სახვალთ.

ვინაიდან საქმე მაინც საშურია, **ნ. რამიშვილის** წინადადებით გადაწყდა: **ხვალ, 26 მაისს, დილით 10 საათზე მოხდეს სეიმის სხდომა, ხოლო 12 საათზე საბჭოსი.**

ნ. ჟორდანიამ შემოიტანა წინადადება: გარკვეულ იქნეს ის საკითხები, რომლებიც ხვალინდელ საბჭოს სხდომაზე, დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ, უნდა იქნეს განხილულ-დადასტურებული:

1. რა კანონები იქნება საქართველოში.

დამოუკიდებელ საქართველოში დროებით იმოქმედებს ყველა ის ძველი კანონები და სეიმის დადგენილებანი, რომელნიც მოქმედებდნენ დღევანდლამდის ამიერკავკასიაში.

2. ფინანსები.

ა) ფულის ბეჭდვის წესი დარჩეს დროებით ძველი, ვიდრე შემუშავდებოდეს ჩვენი საკუთარი ფინანსური სისტემა.

ბ) ჩვენს საფინანსო დაწესებულებაში წარმოდგენილი ეყოლება თათრებს და სომხებს, სანამ ფულის სისტემა იქნება ძველი.

3. რკინის გზა.

რკინის გზის სამმართველო ჩვენს ხელში იქნება, მხოლოდ რაც სადაოა, ის გამოიკვევა შეთანხმებით მეზობლებთან.

4. ეროვნული საბჭოს ორგანიზაცია.

ა) აღმასრულებელი კომიტეტი უქმდება.

ბ) საბჭო ირჩევს თავის ახალ პრეზიდენტს მეორე კრებაზე.

გ) არჩეულ იქნას სამანდატო კომისია, რომელსაც დაევალოს საბჭოს რეორგანიზაციის საკითხის განხილვა, წევრთა და კანდიდატთა სიის გადასინჯვა.

5. მთავრობის რეორგანიზაცია.

ა) დაარსდეს რვა სამინისტრო, საკონტროლო ორგანო დაარსდეს ცალკე.

ბ) უქმდება სასურსათო და მზრუნველობის სამინისტროები.

გ) შეერთებულია: ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობის, მიწათმოქმედების და შრომის სამინისტროები.

დ) სამინისტროები იქნება შემდეგი:

1. შინაგან საქმეთა
2. საგარეო
3. სამხედრო
4. ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობისა
5. განათლების
6. მიწათმოქმედების და შრომის
7. იუსტიციის
8. გზათა

ე) მინისტრთა კაბინეტის შემადგენლობა:

1. თავმჯდომარე და შინაგან საქმეთა – *ნოე რამიშვილი*
2. საგარეო – *აკაკი ჩხენკელი*
3. სამხედრო – *გრიგოლ გიორგაძე*
4. ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობისა – *გიორგი ჟურული*
5. განათლების – *გიორგი ლასხიშვილი*
6. მიწათმოქმედების და შრომის – *ნოე ხომერიკი*
7. იუსტიციის – *შალვა მესხიშვილი*
8. გზათა – *ივანე ლორთქიფანიძე*

მცირე კამათის შემდეგ ყველა ეს წინადადება მიღებულ იქნა.

წაკითხულ იქნა საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტის პროექტი, შემუშავებული კომისიის მიერ.

ამ პროექტის შესახებ გაიმართა კამათი, რომელიც დასრულდა იმით, რომ პროექტი შესწორებულ იქნეს კამათის დროს გამოთქმული აზრების თანახმად. შესწორება აქტის პროექტისა დაევალა **ბ. ნ. ჟორდანიას**.

კრება გათავდა 11 1/2 საათზე.

თავმჯდომარე
საქმეთა მმართველი
მდივანი

ნ. ჟორდანია
პ. სამგარელიძე
დ. ნახუცრიშვილი

საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი, ფონდი 1836, აღწერა 1, საქმე 49, ფურცლები 1-4. მანქანაზე ნაბეჭდი. დედანი

**№11. ნოე ჟორდანიას სიტყვა ეროვნული საბჭოს სხდომაზე საქართველოს სახელმწიფო-
ებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის დღეს.
1918 წლის 26 მაისი**

მოქალაქენო! დღეს თქვენ აქ მოწმე იყავით ერთი ისტორიულის, იშვიათის და ამავე დროს ტრაგიკული აქტისა. ამ დარბაზში მოკვდა ერთი სახელმწიფო და აი, ახლა ამავე დარბაზში ეყრება საფუძველი მეორე სახელმწიფოს.

ამ ორი სახელმწიფოს შორის, რომელთაგანაც ერთი მოკვდა და მეორე იბადება, შეუძლებელია ყოფილიყო ინტერესთა წინააღმდეგობა. და თუ ოდესმე პირველი აღსდგება მკვედრეთით, დარწმუნებული უნდა ვიყოთ, მათ შორის მუდამ იქნება ინტერესთა თანხმობა **(ტაში).**

საქართველოს ახალი სახელმწიფო, რომელიც დღეს არსდება, არ იქნება მიმართული არც ერთის ერის, არც ერთის ხალხის, არც ერთის სახელმწიფოს წინააღმდეგ.

მისი მიზანია დღევანდელი ისტორიული ქართველებისაგან დაიფაროს თავისი თავი და როცა ამას მოახერხებს, იგი დაეხმარება სხვებსაც, ვინც ჩვენს ქვეყანასთან ერთად ჩავარდა დიდი განსაცდელში **(ტაში).**

თქვენ კარგად იცით, საქართველო ჩვეულია ბრძოლას თავისის არსებობის დასაცველად. ის საუკუნოებით იბრძოდა, რათა თავისი სულიერი ვინაობა, ნაციონალური ორგანიზმი და ტერიტორია შეენარჩუნებინა. მაგრამ იგი იბრძოდა მხოლოდ თავის დასაცავად და არ ებრძოდა სხვის არსებობას.

ამასთანავე იგი იბრძოდა არა მარტო ქართველთათვის, არამედ იმ ერებისათვისაც, რომელნიც მოსახლეობდნენ მის სახელმწიფოებრივ ფარგლებში.

მეტსაც ვიტყვი, ის იბრძოდა თავისი ფარგლების გარეც აგრეთვე სხვების დასაცველად.

ეს დიადი ისტორიული მაგალითი ცხოველმყოფელ ანდერძად დარჩა ქართველ ხალხს და ეს სრული გარანტიაა იმისა, რომ დღევანდელ ქართველ ერს შერჩენილი აქვს მისი ძირითადი ისტორიული მიდრეკილება – შეუსაბამოს თავისი ინტერესები სხვა ერთა ინტერესებს.

სწორედ ამიტომ არც ერთი ერი – ჩვენს ქვეყანაში მცხოვრები, თუ ჩვენი სახელმწიფოს გარე მყოფი, არ უნდა განიცდიდეს ჩვენ გამო რაიმე ადელეკვბას, სულიერ მტკივნეულობას და წყენას.

განა დღეს სეიმში არ განაცხადეს ორატორებმა, რომ არ არის ისეთი ერი, რომელიც ცუდად იხსენიებდეს ქართველ ერს?

ეს არის იმის თავმდები, რომ ახალი სახელმწიფო, ახალი მთავრობა სავსებით გაამართლებენ ამ იმედებს.

მსურს ვიქონიოთ მეგობრული ურთიერთობა ჩვენს გარეთ და ჩვენს შორის მყოფ ერებთან.

განსაკუთრებულ ყურადღებას მივაქცევთ იმ ერის დიდ ტრაგედიას, რომლის ერთი ნაწილი ჩვენს ტერიტორიაზე ცხოვრობს, ხოლო მეორე ნაწილი – ჩვენს გარეთ.

ეს არის სომხობა.

ბევლს ანდერძს დღევანდელი ქართველობაც გაიხსენებს და სომხის ერი იმავე მფარველობას პოვებს ჩვენში, რომელსაც პოვებდა იგი ქართველ მეფეთა შორის **(ხანგრძლივი ტაში).**

ჩვენ გვსურს კეთილგანწყობაში ვიყოთ ამიერკავკასიის მოსახლეობის დიდ უმრავლესობასთან – მუსულმანებთან. ჩვენ გვინდა, რომ მათ მოგვბაძონ, დაიარსონ ასეთივე სახელმწიფო და შეერთების ხელი გამოგვიწოდონ **(მხურვალე ტაში).**

ამასთანავე ეს მეგობრული დამოკიდებულება ჩვენს გარშემო მყოფი ერებისა იქნება მკვიდრი საფუძველი, რომელიც გაამაგრებს ჩვენს ნორჩ სახელმწიფოს და აგრეთვე ამ ერებსაც და საშუალებას მოუხსობს ჩვენს საერთო მოქიშპეთ წიხლი ჩაგვცვენ და დაგვანგრიონ.

ჩვენს სახელმწიფო ფარგლებში მოსახლეობს სხვადასხვა ერის უმცირესობა. ვაცხადებთ, რომ ეროვნული უმცირესობანი იქნებიან ისევე უფლებამოსილნი, როგორც იქნება ჩვენი სახელმწიფოს ეროვნული უმრავლესობა – ქართველობა.

ეს ერნი, შეერთებულნი ერთის დროშის ქვეშ, შეჰკრავენ კავშირს იმ ერებთან, რომელნიც ჩვენის ქვეყნის ფარგლების გარეთ იმყოფებიან, და ამით წარმოიშება ის სახელმწიფოებრივი კავშირი, რომელიც აღადგენს აქ ჩვენს წინაშე დადგულს სახელმწიფოს.

ეს სახელმწიფო იქნება კავკასიის კონფედერაციული კავშირი (**ხანგრძლივი ტაში მთელის დარბაზისა**).

ამრიგად, ჩვენი სავალი გზა, ჩვენი იდეალი უნდა იყოს ამ კავშირის შედგენა. ეს კავშირი იქნება ის სახელმწიფოებრივი ორგანიზმი – სახელმწიფოთა კავშირი, რომელიც საერთო ძალ-ღონე შეკრებილი, მთლიანი წარსდგება გარეშე მტრის წინაშე და დაიცავს თავის თავს (**ტაში**).

აი, მაშინ შეიძლება აღსრულდეს ის, რაც სეიმმა ვერ შექმნა.

და ის, ვინც ახლა შეუგნებლად მიდის ამიერკავკასიის ფარგლების გარეთ, შესაძლებელია კვალად მოუბრუნდეს და საერთო დროშის ქვეშ დადგეს.

ამით დამყარდება ამიერკავკასიის ერთობა და აქ მოსახლე ერების ძლიერება. (**ხანგრძლივი ტაში და ოვაციები**).

თავმჯდომარე: ახლა მომეცით ნება გადავიდეთ იმ საგანზე, რომელიც ახლა იქნება წაკითხული.

თავმჯდომარე კითხულობს „საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტს“, შემდეგის შინაარსისას:

„მრავალ საუკუნეთა განმავლობაში საქართველო არსებობდა, როგორც დამოუკიდებელი და თავისუფალი სახელმწიფო.

მეთვრამეტე საუკუნის დასასრულს ყოველ მხრით მტრისაგან შევიწროვებული საქართველო თავისის ნებით შეუერთდა რუსეთს იმ პირობით, რომ რუსეთი ვალდებული იყო საქართველო გარეშე მტრისაგან დაეცვა.

რუსეთის დიდი რევოლუციის მსვლელობამ რუსეთში ისეთი შინაგანი წყობილება შექმნა, რომ მთელი საომარი ფრონტი, სრულიად დაიშალა და რუსის ჯარმაც დატოვა ამიერკავკასია.

დარჩნენ რა თავიანთი ძალ-ღონის ამარა, საქართველომ და მასთან ერთად ამიერკავკასიამ თვით იდგეს თავს საკუთარი საქმეების გაძღოლა და პატრონობა და შესაფერი ორგანოებიც შექმნეს, მაგრამ გარეშე ძალთა ზეგავლენით ამიერკავკასიის ერთა შემადგენელი კავშირი დაირღვა და ამით ამიერკავკასიის პოლიტიკური მთლიანობაც დაიშალა.

ქართველი ერის დღევანდელი მდგომარეობა აუცილებლად მოითხოვს, რომ საქართველომ საკუთარი სახელმწიფოებრივი ორგანიზაცია შექმნას, მისი საშუალებით გარეშე ძალის მიერ დაპყრობისაგან თავი გადაირჩინოს და დამოუკიდებელი განვითარების მტკიცე საფუძველი ააგოს.

ამისდა თანახმად, საქართველოს ეროვნული საბჭო, 1917 წლის 22 ნოემბერს არჩეული, საქართველოს ეროვნული ყრილობის მიერ, დღეს საყოველთაოდ **აცხადებს:**

1. ამიერიდან საქართველოს ხალხი სუვერენულ უფლებათა მატარებელია და საქართველო სრულუფლებოვანი, დამოუკიდებელი სახელმწიფოა.

2. დამოუკიდებელი საქართველოს პოლიტიკური ფორმა დემოკრატიული რესპუბლიკაა.

3. საერთაშორისო ომიანობაში საქართველო მუდმივი ნეიტრალური სახელმწიფოა.

4. საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკას სურს საერთაშორისო ურთიერთობის ყველა წევრთან კეთილმეზობლური განწყობილება დაამყაროს, განსაკუთრებით კი მოსაზღვრე სახელმწიფოებთან და ერებთან.

5. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა თავის საზღვრებში თანასწორად უზრუნველყოფს ყველა მოქალაქის სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებებს, განურჩევლად ეროვნებისა, სარწმუნოებისა, სოციალური მდგომარეობისა და სქესისა.

6. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა განვითარების თავისუფალ ასპარეზს გაუხსნის მის ტერიტორიაზედ მოსახლე ყველა ერს.

7. დამფუძნებელ კრების შეკრებამდე მთელი საქართველოს მართვა-გამგეობის საქმეს უბღვება ეროვნული საბჭო, რომელიც შევსებული იქნება ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლებით და დროებითი მთავრობა პასუხისმგებელია საბჭოს წინაშე“.

საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი, ფონდი 1836, აღწერა 1, საქმე 43, ფურცლები 1-3. მანქანაზე ნაბეჭდი. დედანი.

**№12. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარის ნოე ჟორდანიას სიტყვა საქართველოს დამოუკიდებლობის ექვსი თვის თავისდადმი მიძღვნილ ეროვნული საბჭოს საზეიმო სხდომაზე.
1918 წლის 1 დეკემბერი**

**მთავრობის თავმჯდომარის ნოე ჟორდანიას
სიტყვა**

მოქალაქენო! ამ ასი წლის წინათ საქართველომ ხელი აიღო თავის დამოუკიდებლობაზე.

ამ ექვსი თვის წინად იმავე საქართველომ გამოაცხადა თავისი დამოუკიდებლობა (ვლასა მგელაძე: **გაუმარჯოს ამ დამოუკიდებლობას!**). ასეთი ორი, ერთი მეორის მოპირდაპირე, ერთი მეორის მოწინააღმდეგე აქტი არის იმავე დროს აქტი ჩვენი ცხოვრების ძირითადი პრობლემისა. ამ ორ აქტს შორის არის ერთი დიდი რამ საერთო, ის რომ ორივე აქტი იყო გამოწვეული ერთი და იგივე მიზეზით. და ამ ორმა აქტმა მიაღწია ერთსა და იმავე შედეგს.

ამ ორი აქტის საერთო მიზეზი იყო ის, რომ ჩვენ, საქართველოს ხალხს, თავი დაეხსნა აზიურ ბარბაროსობისაგან. და შედეგი ორივე აქტისა იყო ის, რომ საქართველო ამ ორმა აქტმა იხსნა იმ აზიურ ბარბაროსობისაგან და შემოსევისაგან.

აქედან თქვენ ხედავთ, რომ 26 მაისის აქტი არ ყოფილა აქტი შემთხვევითი, აქტი უცაბედითი, მოგონილი რომელიმე პირის, ჯგუფის, ან პარტიის მიერ. არა, ბატონებო, ეს აქტი იყო ისტორიული აუცილებლობისა და ხალხის გულიდან ამოხეთქილი. ამ აქტით საქართველო გადაურჩა განადგურებას, ამ აქტის საშუალებით საქართველოში არ შემოსულა შეიარაღებული ძალა ჩვენს სამტროდ.

ამ აქტით შემოვიდა, მართალია, შეიარაღებული ძალა ჩვენში, მაგრამ შემოვიდა ჩვენს საშველად და იმედი გვაქვს, და ვართ დარწმუნებული, რომ, თუ კიდევ შემოვიდა შეიარაღებული ძალა ჩვენში, ძალა ევროპიული – ეს ევროპიული შეიარაღებული ძალა იქნება ჩვენს სამოყვროდ და სამეგობროდ. ეს იმიტომ, რომ მთელი ჩვენი სულისკვეთება და ლტოლვილება, დაწყებული მეთერთმეტე საუკუნიდან იყო ის, რომ რამენაირად მოვშორებულყავით აზიურ კულტურას და შევსულიყავით ევროპიულ კულტურაში. და ამიტომ ჩვენ არ გვქონია და არც გვქნება მტრული განწყობილება ევროპასთან და არც ევროპას ექნება ჩვენთან.

თუ კი გერმანიის ძველი რეჟიმის ჯარები აქ მოგვეპყრნენ სათუთად და ოდნავად არ შელახეს ჩვენი ერის სუვერენობა, მით უფრო ჩვენ მოვევლით ასეთ მოპყრობას ახალ გერმანიისაგან და იმ ქვეყნებისაგან, რომლის წარმომადგენელი დღეს მოდიან ჩვენსკენ და რომლებმაც უკვე გუშინ ფეხი დაადგეს ჩვენს ტერიტორიაზე.

ასე რომ ჩვენ არ გვმართებს ცრემლთა ფრქვევა და არც უიმედობა მხოლოდ ერთი პირობით: ჩვენ უნდა ვიდგეთ მაგრად ჩვენ ისტორიულ გზაზე და უნდა ვთქვათ გადაჭრით და ხმამაღლა, რომ არ გვინდა არც ქაოსი, არც ბარბაროსობა, საიდანაც უნდა მოდიოდეს იგი – სამხრეთიდან თუ ჩრდილოეთიდან (**ტაში**).

ჩვენ დღეს შეგვიძლიან შევიდეთ ევროპიულ ხალხთა ოჯახში პირდაპირ, სრულიად უშუაშავლოდ. დღეს ჩვენ უკვე ამ გზაზე ვართ და ჩვენის ნებით არ გადავუხვევთ (**ტაში**). მაგრამ გვეტყვიან ეს თქვენი მშვენიერი სურვილია და სურვილებით არავინ შესულა სამოთხეშიო. დიახ, ეს ჩვენი სურვილია, მაგრამ არა სურვილი უნიადაგო, არა ისეთი, რომელსაც არა ჰქონდეს თავისი საპატიო საბუთები. თუ ვინმე იფიქრებს, რომ ამ ჩვენი სურვილით, ასეთი მსუბუქის ბარგიით ვაპირებთ ხალხთა შორის თანასწორობის მოპოვებას, ის უეჭველად შემცდარია.

არა, ჩვენ შეგვიძლიან თვით უსასტიკესი არეოპაგის წინაშეც წარვსდგეთ იმ საბუთებით, რომელიც ჩვენ გვაქვს. ამ საბუთად ჩვენ გვაქვს 6 თვის ისტორია. მოხდა ერთი დიდი ფაქტი, ის ფაქტი, რომელსაც ვერ უარყოფს ვერავინ. ეს ფაქტი გახლავთ ის, რომ რუსეთის დიდი რევოლუცია, რევოლუცია თებერვლისა, მთელ რუსეთის უზარმაზარ სივრცეზე მხოლოდ აქ, საქართველოში, განმტკიცდა, აქ შეისხა სისხლი და ხორცი.

თებერვლის მოპოვებულმა თავისუფლებამ ააფორიაქა მთელი რუსეთი, ააფორიაქა ყველა ხალხი. იქ გამოიწვია განაწილება იმ გვარად, რომ, ერთი მხრივ, აამუშავა ანარქია და მეორე მხრივ, აამუშავა რეაქცია.

მარტო აქ საქართველოში ამ თავისუფლებამ იპოვა თავისი ღირსეული პატრონი და გონიერი მოყვარენი, მან ვერ გააქანა ჩვენი ხალხი ვერც ანარქიისა და ვერც რეაქციისაკენ. დემოკრატია მხოლოდ აქ იშვა და აქ დაეპატრონა ქვეყანას.

– ერთი წლის რევოლუციის ქარტეხილმა აქ გამოსჭვდა ხალხი თავისთავის პატრონი და თავისთავის მართველი. აქ, მხოლოდ აქ აღმოჩნდა დემოკრატია ისეთი ძლიერი, რომ არ გადასცდა თავის ისტორიულ გზას და არ აჰყვა არც ერთ იმ გზებს, რომელნიც გამოჩნდნენ შემდეგ თვეებში, და რომელთაც გამოიწვიეს რუსეთის აფორიაქება. თავისუფლება მხოლოდ ჩვენში არ აღმოჩნდა მტერი წესიერებისა. წესიერებამ მხოლოდ ჩვენში ჰპოვა ფესვები თავისუფლებისა. მოსპეთ ეს თავისუფლება და გაჩაღდება დიდი არევა-რევა. მოსპეთ წესრიგი და მოსპობა თავისუფლება. და საქართველოში აი ამ ორ ელემენტების შეღუღება, თავისუფლება და მოქალაქეობრივი წესრიგი, ამ ორი ელემენტის შეღუღება ქმნის ჩვენს ხალხისაგან პოლიტიკურ დემოკრაციას. და აი სწორედ ამ სუბუთით ჩვენ ვამბობთ, რომ ჩვენ ვართ უკვე ხალხი ევროპული და დემოკრატიული (ტაში).

აქედან თქვენ ხედავთ, და ეს უნდა დაინახოს ჩვენმა მტერმა და მოყვარემაც, რომ ჩვენ არა მარტო გვინდა ვიყვეთ დამოუკიდებელნი, არამედ ჩვენ შეგვიძლიან ვიყვნეთ დამოუკიდებელნი! (ტაში).

– ამ ექვსი თვის განმავლობაში ჩვენ მივმართეთ ყოველივე ზომებს, რომ ამ ჩვენს დამოუკიდებლობას მისცემოდა იურიდიული და კონსტიტუციური ნორმები. ჩვენი პარლამენტი, ჩვენი მთავრობა, ჩვენი უწყებანი ამ საქმიან მუშაობაში არიან. თქვენ იცით, რომ 6 თვის წინად ჩვენ დავიწყეთ ჩვენი სახელმწიფოს შენება თითქმის ცარიელ ადგილიდან.

წინად იყო ბრძოლა თავისუფლებისათვის, ბრძოლა რევოლუციისათვის, არ იყო დრო, რომ ჩვენ არ გვემუშავნა აღმშენებლობის საქმეზე.

ამ უკანასკნელ ექვსი თვის განმავლობაში ჩვენ შევუდევით მოპოვებულ თავისუფლების კონსტიტუციურ კალაპოტში ჩამოყალიბებას. ჩვენ ამ 6 თვის განმავლობაში მოვაწყვეთ აპარატი ადმინისტრაციული, შემოვიღეთ ერობა, მოვახდინეთ აგრარული რეფორმა და რაც უფრო საყურადღებოა, ჩვენ განსაკუთრებული ყურადღება მივაქციეთ იმას, რომ ჩვენს ნორჩ სახელმწიფოს ჰქონოდა საკმარისი ქონება, რომ შეძლოს ფართე სახელმწიფოებრივი მეურნეობა დაიწყოს. და უნდა ვსთქვათ, ამ მხრივ ჩვენი პატარა რესპუბლიკა შეადგენს დიდ გამონაკლისს. არა მგონია, რომ რომელიმე არამც თუ პატარა, არამედ დიდ რესპუბლიკას ჰქონდეს იმდენი უძრავი ქონება რამდენიც დღეს ჩვენს რესპუბლიკას აქვს. ჩვენ მოვაწყვეთ ამ ექვსი თვის განმავლობაში ჯარი, ტამოუნები, შევიმუშავეთ ახალი გადასახადების სისტემა, საუკეთესო მიმოსვლა, გავამრავლეთ ფოსტა-ტელეგრაფი თითქმის ორჯელ და მრავალ მაზრებსა და სოფლებში გავიყვანეთ ტელეფონები. გარდა ამისა ჩვენ მივაქციეთ განსაკუთრებული ყურადღება იმას, რომ ხალხი დაგვეკავშირებინა სწავლა-განათლებასთან მის სამშობლო ენით. გავამრავლეთ სახალხო სკოლები იქ, სადაც არ იყო, შევქმენით პირველი სახელმწიფო უნივერსიტეტი. ერთი სიტყვით, ჩვენ მივიღეთ ყოველნაირი ზომები, რომ ჩვენი სახელმწიფო მართლა დამსგავსებოდა სახელმწიფოს და არავის არ ეთქვა ჩვენთვის, თქვენ ერთ ადგილას იდექითო.

ჩვენ მივაქციეთ განსაკუთრებული ყურადღება სამართლის შექმნას გასაგებ ენაზე. მოვახდინეთ სასამართლოს სრული რეორგანიზაცია.

აი მოკლედ ის, რასაც ვაკეთებდით ამ ექვსი თვის განმავლობაში, რის უკანასკნელი სიტყვაც ეკუთვნის დამფუძნებელ კრებას, რომელიც იქნება საქართველოში ამ ახლო ხანაში მოწვეული.

მე მინდა თქვენი ყურადღება მივაქციო აგრეთვე ერთ გარემოებას. ჩვენ აქ მოგვიხდა მუშაობა არა მარტო საქართველოს მაგიერ, არა მარტო საქართველოსთვის, არამედ თვით რუსეთის მაგიერ, ჩვენ მოგვიხდა მუშაობა რუსეთისათვის.

– ჩვენი მტრები ავრცელებენ ხმებს, ეს იბეჭდება არა აქ, არამედ იქ სადაც მაინცა და მაინც ჩვენს ოჯახზე არა იციან რა, რომ ჩვენ აღვმართეთ ერთნაირი დევნა რუსების, განსაკუთრებით რუსების ოფიცრების წინააღმდეგ. ეს საბუთი არის მთავრი საბუთი ჩვენი

მტრების ხელში. ჩვენ შეგვიძლიან ვთქვათ, რომ ჩვენ საქართველოდან დიდად ღირსეულად გაავაცილეთ რუსეთი და მისი აქ მყოფი წარმომადგენლები.

აქ გვაქვს ციფრები, რომლის წინაშეც უნდა დადუმდნენ ყველა ორგულნი და ცილის მწამებელნი.

26 მაისიდან 20 ნოემბრამდის ჩვენ დავხარჯეთ რუსეთის მაგივრად შემდეგი თანხები: ჩვენ მოვახდინეთ ფრონტის და ფრონტთან დაკავშირებული დეწესებულებების ლიკვიდაცია. თბილისის ხაზინიდან ამისათვის გავიღეთ 21 მილიონ 22 ათასი მანეთი, საველე ხაზინიდან 9 მილიონ 791 ათასი, სენაკის ხაზინიდან გავიღა 1 მილიონი, ფოთის ხაზინიდან გავიღა 736 ათასი მანეთი, ფოსტა ტელეგრაფის ოლქიდან 512 ათასი მანეთი. გარდა ამისა, იმ მიმდინარე ანგარიშებიდან, რომელიც აქ ჰქონდათ წინანდელ ხაზინის წარმომადგენლებს, ამ მიმდინარე ანგარიშებიდან გავიღა 1 მილიონ 436 ათასი მანეთი; რკინის გზიდან გავიღა 1 მილიონ 20 ათასი. სულ ამნაირად ჩვენ ამ ფრონტის და ფრონტთან დაკავშირებულ სხვა და სხვა დეწესებულებების ლიკვიდაციას მოვახმარეთ 26 მაისიდან 20 ნოემბრამდის 35 მილიონ 517 ათასი მანეთი. ამის გარდა, ჩვენ მივეცით ოჯახებს სამხედრო პირთა 1 მილიონ 32 ათასი.

ახლა ჩვენ გადავდივართ მეორე საქმეზე და უნდა ვთქვათ, რომ რაც ჩვენ აქ ვქენით, არც ერთ კუთხეს რუსეთისას არ უქნია ასე. თქვენ კარგად იცით აუარებელი ფული იყო დაგროვილი შემნახველ კასებში და ბანკებში. უნდა ვთქვათ, რომ ეს სულყველა წადებული იყო პეტროგრადში, იქ დაიხარჯა ომის საჭიროებისათვის. აგრეთვე ბანკებში შენახული ფული იყო წადებული მოიჯარადეთათვის სახელმწიფოს წარმომადგენლებისაგან. ეს ფულიც დაიხარჯა. და აი ჩვენ ამ მდგომარეობიდან გამოვიყვანეთ ეს შემნახველი კასები, ეს ბანკები. ჩვენ ვიკისრეთ და მივეცით ამ შემნახველ კასებს 10 მილიონი მან., კერძო ბანკებს – 28 მილიონი. აგრეთვე ჩვენ მივეცით სახელდახელო ანგარიშების გასასწორებლად ბანკს და სახელმწიფო ხაზინას 23 მილიონი. ერთი სიტყვით, რუსეთის მაგიერ დავხარჯეთ 6 თვეში 98 მილიონ 244 ათასი.

აი ბატონებო, ამის შემდეგ ჩვენ გვეუბნებიან, რომ ჩვენ აქ ვინმე გავდევნეთ, ვისმეს უდიერად მოვექცეთ და აქედან ჩვენი დამოუკიდებლობა ვიხმარეთ სხვის სამტროდ.

აი ბატონებო, ეს ციფრები აშკარად დადადებენ იმას, რომ ჩვენ თვითონ დარბობა ვერმა და ასე ვთქვათ მჭლე ხაზინამ მიუხედავად თავის სიღარიბისა 98 მილიონი მანეთი გადავდეთ სხვის საჭიროებისათვის. და თუ მაინც ჩვენ ცილს გვწამებენ, და თუ მაინც სწერენ და ამბობენ რომ ჩვენ აქიდან ვერეკებით, გავრეკეთ ძალით ვინმე – ამის მიზეზი სულ სხვაა. ეს გამომდინარეობს მტრობით ჩვენი დამოუკიდებლობისადმი, მათ ალაპარაკებთ შოვინისტური და სხვ. რეაქციონური სულისკვეთება. მაგრამ აქ ვიტყვით: ხელი შორს, ნურას უკაცრავად (ტაში). მხოლოდ აქ, ჩვენ, საქართველოში შევძელით შეგვექმნა ერთნაირი პოლიტიკური თავისუფალი და წესიერი მართვა-გამგეობა. მხოლოდ დაუძინებელ მტერს თავისუფლებისას და დამოუკიდებლობისას შეუძლიან გვითხრას: აიღეთ ხელი და გადაეშვიტ შორს, იქ გამოუცნობ ქაოსში და იქ რაღაც რეაქციის მხარეში, ჩვენ ამას არ ვიზამთ და ჩვენ ამას ვერ ვიზამთ.

ჩვენ გვსურს უეჭველად ჩვენებური წესწყობილება იყოს, როგორც რუსეთში, ისე მოსახლურე მეზობელ ერებში. ჩვენ მოხარულნი ვიქნებით რუსეთის, ნამდვილ რუსეთის აღდგენისა. ჩვენ მოხარულნი ვიქნებით, რომ ჩვენს ირგვლივ მყოფი მოძმე რესპუბლიკები და ერები იყვნენ უკეთ პირობებში და შექმნან ისეთი წესწყობილება, რომელიც არის აქ ჩვენში. მერე ეს განა მოითხოვს ჩვენგან, რომ ჩვენი დამოუკიდებლობა მოგვკლათ. არა, დემოკრატიული წესწყობილება არსად არ მოითხოვს, რომ მეორე სახელმწიფოს დემოკრატია დაიხაროს. ვინც ასე ფიქრობს ისინი არ არიან დემოკრატები. იმათ არაფერი არა აქვთ საერთო დემოკრატიასთან. ისინი, უეჭველია, სხვა მიზნებით, სხვა სურვილებით არიან გატაცებულნი. უნდა ვთქვათ, რომ ჩვენ ამ სურვილების წინააღმდეგ მივიღებთ ყოველნაირ საშუალებას, რომ სურვილები დარჩნენ მათში მხოლოდ და მხოლოდ სურვილებად. ჩვენ დემოკრატიულ სახელმწიფოსთან ყოველთვის გვექნება მჭიდრო ეკონომიური და პოლიტიკური კავშირი. მხოლოდ მათგან ჩვენ მოვითხოვთ ერთ პირობას: როგორც ჩვენ ვცნობთ მათ სახელმწიფოდ, ისე მათ სახელმწიფო ჩვენი უნდა იცნონ სახელმწიფოდ და უნდა გამართონ მოლაპარაკება ჩვენთან და ჩვენ მათთან, როგორც თანასწორმა თანასწორთან.

რაც გვსურს ჩვენ ჩვენთვის – ის გვსურს სხვებისათვის. აი ამ მოკლე მცნებით არის გამსჭვალული ჩვენი საგარეო პოლიტიკა. ვერავის შეუძლიან და ვერც დაგვწამებს, რომ ჩვენი დამოუკიდებელი რესპუბლიკა ამოდრავდა რომელიმე დამოუკიდებელ რესპუბლიკის ან რომელიმე ერის წინააღმდეგ.

მხოლოდ ნება მიბოძეთ გითხრათ, რომ ჩვენი ბედი არის ჩვენს ხელში. საქართველოს რესპუბლიკა იარსებებს, თუ ჩვენ შიგნით და გარეთ ამ ნიადაგზე მტკიცედ ვიქნებით.

გისურვებთ თქვენ და ჩვენ შეგვიძლიან უსურვოთ ჩვენს შთამომავლობას, რომ 26 მაისის აქტი გადაიქცეს მუდმივ დღესასწაულად.

ეს აქტი არის აქტი გამარჯვებისა საქართველოს დემოკრატიისა და მისი თავისუფლებისა (მქუსარე ტაში).

საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი, ფონდი 1836, აღწერა 1, საქმე 72, ფურცლები 1-4. მანქანაზე ნაბეჭდი. ასლი.

